

BISERICA ȘI EUHARISTIA ÎN TEOLOGIA SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Arhim. lect. dr. Teofan Mada

Pe temeiul comentariilor la Evanghelia după Ioan și la Epistolele pauline¹ Sfântul Ioan Gură de Aur dezvoltă o adevărată ecleziologie euharistică, adică ecleziologia sfintei Euharistii. Fără îndoială este vorba despre marea taină a iconomiei Fiului lui Dumnezeu întrupat, care „Și-a asumat trupul Bisericii”² și a făcut Biserica trupul Lui, și din nou i-a dat propriul Lui trup în Euharistie. Dacă mintea omului nu poate înțelege și cuvântul uman nu poate să exprime vreo taină a dumnezeiești revelații, cu atât mai mult este neînțeleasă și ascunsă taina trupului lui Hristos în Biserică și în Euharistie.

1. Biserica și Hristos Euharistic

Cuvântul lui Dumnezeu nu numai ne renaște, ci și ne hrănește duhovnicește³. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre o dublă hrănire a sufletului: prin Cuvântul lui Dumnezeu neîntrupat, adică prin dogmele mântuirii (τα σωτήρια δόγματα), și prin Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, cu trupul și sângele lui Hristos din dumnezeiasca Euharistie⁴. Credincioșii în Biserică se nasc în Hristos prin Botez și se hrănesc cu Hristos în dumnezeiasca Euharistie⁵. Sensul fundamental al ecleziologiei Apostolului Pavel este acela că Biserica este „trupul lui Hristos”, ea singură ne duce la dumnezeiasca Euharistie, care este „împărțășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos”⁶. Această înțelegere leagă foarte strâns Biserica și Euharistia de comuniunea Euharistică. Dacă am încerca să surprindem acest mister, ar fi foarte puțin să spunem că există în mod simplu o legătură strânsă între Biserică și Euharistie, între Euharistie și viața „în Hristos”, fiindcă în realitate există ceva cu mult mai mult. Potrivit Sfântului Ioan Gură de Aur, în Hristos Dumnezeu-Om se identifică într-un mod tainic

¹ In.5. I Cor. 10. 16-17, 21; 11, 23-30. Ef. 3, 6; 5, 30.

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilie din exil*, 2, PG 52, 429. vezi *La Efeseni*, Omilia 3, 3, PG 62, 27

³ *La Matei*, Omilia 82, 4, PG 58, 742.

⁴ *La Ioan*, Omilia 46, 1, PG 59, 257. *La Evrei*, Omilia 27, 1, PG 63, 185.

⁵ *La Matei*, Omilia 82, 2, PG 58, 740. *Cateheza* 3, 16-19, EIEE 30, 392-396.

⁶ I Cor. 10, 16.

și apofatic Biserica, ca trup al Lui, cu trupul Lui euharistic⁷. Acesta constituie adevărul cel mai profund despre Biserică și despre viața „în Hristos”, ca viață euharistică⁸.

Un lucru este însă sigur: că precum Domnul este unul și unul este Trupul Lui⁹ și nu poate fi împărțit, așa și în persoana lui Hristos, Biserica și Euharistia se unesc mistic într-un singur trup al Lui și nu se pot înțelege separate una de cealaltă. Natura Bisericii înseși este euharistică și Euharistia constituie taina acestei Biserici. Și Biserica și Euharistia sunt trupul lui Hristos, acestea în Hristos sunt una¹⁰. Hristos „trupul nostru (adică Biserica) al Lui l-a făcut...”¹¹, spune Sfântul Ioan Gură de Aur. Fiindcă „ce este pâinea?” întreabă el, și răspunde: „Trupul lui Hristos. Ce devin cei împărtășiți? Trupul lui Hristos; nu multe trupuri, ci un trup”¹².

În consecință, în dumnezeiasca Euharistie prin împărtășirea trupului și a sângelui lui Hristos se manifestă natura însăși a Bisericii¹³. „Biserica este trupul lui Hristos, jertfa euharistică este de asemenea trupul lui Hristos. Prin urmare, Biserica are o natură euharistică. În afara Bisericii nu există Euharistie și-n afara Euharistiei nu există Biserică. Dumnezeiasca Împărtășanie constituie unirea cu trupul mistic al Bisericii. Credinciosul în Euharistie se unește cu capul acesteia, al lui Hristos, într-un trup, Sfânta Biserică.”¹⁴. De aceea nu există Euharistie în afara Bisericii, fiindcă „nu există trup în afara Trupului”¹⁵, dar nici Biserică nu există fără și-n afara Euharistiei. Acest adevăr fundamental al ecleziologiei îl găsim împlinindu-se în întreaga viață și istorie a Bisericii

⁷ vezi *La Matei*, Omilia 82, 5, PG 58, 744. *La Efeseni*, Omilia 3, 3, PG 62, 27.

⁸ Sublinierea rolului vieții euharistice în viața creștină, sau mai bine spus identificarea vieții euharistice cu viața în Hristos, au determinat pe teologii apuseni să-l numească pe Sfântul Ioan Gură de Aur „Doctor Eucharistiae” (Cf. C. Baur, *Johannes Chrysostomus und seine Zeit*, München 1929, vol. I, p. 304. P. Sorg, „Die Lehre des hl. Chrysostomus über die reale Gegenwart Christi in der Eucharistie und die transubstantiation” în *Theologische Quartalschrift*, 1897, p. 259-297).

⁹ *La Evreii*, Omilia 17, 3, PG 63, 131. *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 200. vezi Ef.4, 4-5. I Cor. 10, 16-17.

¹⁰ *La I Corinteni*, Omilia 24, 4, PG 61, 203. vezi Sf. Chiril al Alexandriei, *La Ioan*, cap. 11, PG 74, 650 B.

¹¹ *La Efeseni*, Omilia 3, 3, PG 62, 27. *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 200. Sf. Ioan Damaschin, *Expunere precisă a credinței ortodoxe*, IV, 13, PG 94, 1152 B: „curăța-ți datorită Lui (trupului și sângelui), ne unim cu trupul lui Hristos și cu Duhul Lui, și devenim trupul lui Hristos”. vezi și Nicolae Methonis, *Despre cei ce pregetă...*, PG 135, 512 C: „căci participând la trupul lui Hristos devenim și noi una cu El”.

¹² *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 200.

¹³ I Cor. 10, 16-17.

¹⁴ Kiprian Kern, *Eucharistiae*, Paris 1947, p. 304.

¹⁵ *Ibidem*, p. 33. vezi și B. Bobrinsky, „Το Άγιον Πνεύμαεις Θεϊαν Λειτουργίαν”, în: *Εκκλησία*, 11(1965) 317 și 321: „Euharistia constituie ipostasul Bisericii. Unde există Euharistia acolo există și Biserica...Biserica și Euharistia sunt nedespărțite. Euharistia este pentru Biserică și în interiorul Bisericii. Biserica prin natura ei e Euharistică”. M. Σιώτη, *Θεία Ευχαριστία*, Θεσσαλονίκη, 1957, p.70-71.

lui Hristos. Sfânta Liturghie este exprimarea cea mai bună și cea mai profundă a acestui adevăr și a acestei realități. Dumnezeiasca Euharistie s-a instituit în momentul Cinei de Taină a Mântuitorului și a ucenicilor Lui, în ajunul patimii Lui pentru mântuirea noastră. Este imposibil să nu vedem legătura inseparabilă ce există între faptul răscumpărării și mântuirii noastre și faptul Bisericii și al Euharistiei, precum a spus Domnul Însuși¹⁶. Aceasta mai întâi se arată în teologia Sfântului Ioan Gură de Aur și, în general a Bisericii Ortodoxe, că dumnezeiasca Euharistie este jertfă¹⁷.

Toată iconomia mântuirii, „iconomia tainei”, „iconomia harului lui Dumnezeu”, se adună și se împlinește în persoana Logosului lui Dumnezeu ce a luat trup, în ipostasul lui Hristos Dumnezeu-Om. Astfel, Hristos nu este numai Mântuitor, ci arhetipul mântuirii, însăși mântuirea; nu este numai capul Bisericii, dar, ca Dumnezeu-Om, este și Biserica însăși. De asemenea, El este însăși taina dumnezeieștii Euharistii, deoarece Euharistia este recapitularea și extinderea întregii taine a lui Hristos. Toate acestea se manifestă și se trăiesc real și tainic în cadrele dumnezeiești-omenești ale Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur. Liturghia constituie inima Bisericii noastre. De aceea putem spune că Sfânta Liturghie este cea mai mare ecleziologie¹⁸. Ea exprimă și cuprinde întreaga iconomie a Sfintei Treimi pentru neamul omenesc; deci Liturghia este triadocentrică. Liturghia se săvârșește prin prezența și lucrarea nemijlocită al Sfântului Duh în Biserică, Care sfințește și preface cinstitele daruri în Trupul și Sângele lui Hristos. Caracterul de epicleză a slujbei dă Liturghiei și o dimensiune pnevmatologică. Însă Sfânta Liturghie este mai întâi de toate hristologică și hristocentrică¹⁹. Fiindcă Liturghia este însăși Hristos în prezența Lui mistică, activă și adevărată. Hristos, care ca Dumnezeu-Om este esența și inima Bisericii, este prezent întreg când în sfânta Liturghie se săvârșește taina sfintei Euharistii.

Întruparea, patima, învierea și înălțarea lui Hristos constituie temelile vii și veșnice ale Bisericii; pe acestea se sprijină și dumnezeiasca Euharistie și din acestea se constituie și Sfânta Liturghie. Unde se găsește Mântuitorul, acolo este și Biserica Lui. De aceea Biserica întreagă este prezentă în Euharistie, precum membrele în inimă, precum ramurile în rădăcină și, precum a spus și Domnul, precum mlădițele în vița de vie²⁰. Deci dumnezeiasca Euharistie

¹⁶ Mat. 26, 28-29. Luc. 22, 15-20. In. 6, 50-58. I Cor. 11, 24-25.

¹⁷ *La Evrei*, Omilia 17, 3, PG 63, 131; și încă: PG 48, 642.

¹⁸ Ierom. Atanasie Ieftici, *Η εκκλησιολογία του Αποστόλου Παύλου κατά τον ιερόν Χρυσόστομον*, Αθήνα, 1967, p. 129.

¹⁹ vezi Sf. Ioan Gură de Aur, *La I Corinteni*, Omilia 24, 1, PG 61, 199. Sf. Ioan Damaschin, *Despre trupulcel preacurat*, 2, PG 95, 408. G. Florovsky, *Le corps du Christ vivant*, în *La Saint Eglise universale*, Paris, 1948, p. 29.

²⁰ vezi Sf. Nicolae Cabasila, *Comentariu la Dumnezeiasca Liturghie*, 38, PG 150, 452 C.

alcătuiește inima Bisericii, existența însăși a Bisericii, viața ei, izvorul unității ei și izvorul mântuirii ei²¹.

Conform cu acestea, temelia Bisericii este taina întrupării Cuvântului, iar dumnezeiasca Euharistie este trupul însuși al lui Dumnezeu ce S-a întrupat. Biserica s-a mântuit, s-a salvat, s-a renăscut, s-a îmbăiat și s-a sfințit prin jertfa mântuitoare și sângele Dumnezeului-Om, ce S-a vărsat pe cruce, - dumnezeiasca Euharistie este și aceasta jertfă²² a trupului și a sângelui lui Hristos²³. Biserica a înviat împreună cu El, s-a slăvit împreună cu El și a șezut împreună cu Hristos de-a dreapta lui Dumnezeu, - Dumnezeiasca Euharistie este însăși trupul lui Hristos înviat, înălțat la ceruri și slăvit, cel ce șede de-a dreapta Tatălui, sau cu alte cuvinte Euharistia este Hristos însuși. Hristos este prezent în Biserică precum în trupul Lui teandric în toate zilele până la sfârșitul lumii. El însuși este prezent întreg în Euharistie, în modul cel mai real.

De asemenea, Duhul Sfânt S-a pogorât în Biserică și rămâne mereu în ea, în Euharistie prezența și energia Lui săvârșește taina trupului și a sângelui lui Hristos²⁴, și noi (adică Biserica) „prin cele două ne adăpăm în Duhul”²⁵. Din cele de mai sus, așadar, apare clar că Biserica și Euharistia se identifică în Hristos, ele sunt unicul Lui trup teandric, „din trupul Lui și din oasele Lui”. Învățătura despre Biserică, ca trup a lui Hristos, ascunde în ființa ei și se face ecoul experienței liturgice, exprimă realitatea euharistică²⁶. De aceea dumnezeiasca Euharistie este într-adevăr cea mai mare, cea mai veche și cea mai substanțială tradiție a Bisericii, esența însăși a Sfintei Tradiții: „Liturgia și Euharistia sunt ca un lanț mare și sfânt al tradiției care unește într-un întreg inseparabil viața istorică a Bisericii, și chiar mai mult: Euharistia este această viață a Bisericii”²⁷. Cât va exista Biserica va exista și această Tradiție sfântă: „de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni”²⁸.

²¹ vezi I. Καμίρη, „Σώμα Χριστού, η Εκκλησία”, în *Εκκλησία*, 1962, p. 366: „Sfânta Euharistie este centrul unității creștinilor cu Hristos în trupul Bisericii, considerată și ca taină a Bisericii” vezi G. Florovski, *op. cit.*, p.36.

²² Sf. Ioan Gură de Aur, PG 48, 867. PG 49, 390-391. PG 56, 102. PG 58, 743. PG 61, 230, 361.

²³ *La Ioan*, Omilia 46, 3-4, PG 59, 261-262.

²⁴ *La Cincizecime*, Omilia 4, PG 50, 458-459.

²⁵ *La I Corinteni*, Omilia 30, 2, PG 61, 251.

²⁶ G. Florovski, „Evharistia i sobornost”, „Put” 19 (1929), p. 7.

²⁷ Nicolae Arseniev, *O Liturgii i tainstvje Evharistii*, Paris 1938, p.38. vezi Filaret al Moscovei, *Slova ireci*, vol. II, Moscova 1848, p. 54. Vezi: I Cor. 11, 23-24.

²⁸ I Cor. 11, 26. Conform cu teologii ortodocși contemporani (Stăniloae, Popovici, Florovski) Tradiția e transmiterea evenimentelor fundamentale ale istoriei Mântuirii, sau mai bine zis, ale lui Hristos Însuși ca Mântuitor în Biserica Lui. Evenimentele fundamentale ale istoriei iconomiei mântuirii constituie tocmai esența Liturghiei adică a tainei Euharistiei. De aceea Dumnezeiasca Euharistie este centrul, esența și bogăția Tradiției.

2. Euharistia: Taina Bisericii

În continuare vom examina foarte pe scurt acest adevăr ecleziologic fundamental al Sfântului Ioan Gură de Aur, despre relația foarte strânsă ce există între Biserică și Euharistie, adică: fiecare dintre ele există în cealaltă, ele formează un tot unitar și inseparabil. Pentru Sfântul Ioan Gură de Aur amândouă sunt trupul lui Hristos²⁹, și este imposibil să vorbim despre Biserică fără a vorbi concomitent și despre Euharistie, și reciproc, nu putem vorbi despre Euharistie fără ca să vorbim totodată de Biserică. Ne este imposibil să vorbim despre Biserică fără o hristologie corectă, fără acel fapt unic, „Dumnezeu S-a arătat în trup...”, care cuprinde și interpretează totul. Dar dumnezeiasca Euharistie este cea mai concretă hristologie³⁰, fiindcă Euharistia este trupul însuși al Dumnezeului-Om, cel ce S-a născut din Fecioară, cel ce S-a răstignit, cel ce a înviat, cel ce S-a înălțat la ceruri și S-a slăvit³¹. Euharistia este însuși Hristos „cunoscut în două naturi neconfundate”³².

Deci este evidentă relația dintre învățătura hristologică ortodoxă și învățătura despre Euharistie, fiindcă este vorba despre două aspecte ale uneia și aceleiași dogme, despre un singur *fapt teandric*³³. Învățătura despre Euharistie nu constituie o simplă completare a învățăturii despre Biserică, ci exprimă însăși taina Bisericii, taina unirii ei cu Hristos, a membrilor cu capul lor, a vieții și a existenței ei interioare ca trup al lui Hristos³⁴. Toată Biserica există în Hristos și își are existența, unitatea și viața ei în Hristos. Hristos întreg se

²⁹ *La Efeseni*, Omilia 3, 3, PG 62, 27, unde sfântul vorbește despre „trupul Domnului”, „trupul Euharistic” și despre Biserică ca trup al lui Hristos. vezi și *La Galateni*, Omilia 5, 5, PG 61, 671.

³⁰ vezi A. Θεοδορόυ, *Ηουσία της Ορθοδοξίας*, p. 116-117: „E evident că această taină dumnezeiască se examinează de către Părinți din prismă Hristologică. Dumnezeiasca Euharistie e prezentă ca mod de prelungire a tainei Dumnezeieștii Întrupări. Adică într-un mod în Hristos s-au unit natura dumnezeiască și cea omenească, așa și în Dumnezeiasca Euharistie Hristos e prezent cu ambele naturi, unit nevăzut cu credincioșii părtași ai tainei”.

³¹ *La I Corinteni*, Omilia 24, 4-5, PG 61, 203-204.

³² Ibidem. vezi G. Florovski, *op. cit.*, p. 5. M. Σιώτη, *op. cit.*, p. 53: „Împărtășirea cu trupul și cu sângele Domnului trebuie înțeleasă ca împărtășire deplină cu Iisus Hristos și comuniunea cu natura Lui dumnezeiască și omenească... Se împărtășește cu Iisus Dumnezeu-Om veșnic viu, Izbăvitorul, Domnul și Mântuitorul Lumii, Împăratul fericirii veșnice”.

³³ G. Florovski, „Ocer Dom”, în *Hrískanski Život*, 4 (1926), 170. Sf. Irineu subliniază în mod special acest aspect teandric în *Contra Ezeziilor*, IV, 18, 5.

³⁴ vezi I. Καρμίρη, *Σύνοψις της Δογματικής διδασκαλίας της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, Αθήνα, 1957, p.80: „Numai în Taina Dumnezeiești Euharistii avem reflectarea sensibilă a unirii mistice și a împreunării lui Hristos cu credincioșii ce se împărtășesc-mădule ale trupului Lui”. vezi V. Lossky, *Theologie mystique de l'Eglise d'Orient*, Paris, 1944, p.212: „Dumnezeiasca mistagogie a Trupului și a Sângelui e o împlinire a unității naturii omenești cu Hristos și concomitent cu toți membrii Bisericii”. vezi G. Florovski, *Ocer Dom*, p.170: „În taina Dumnezeiești Euharistii se adevărește mistic unirea Bisericii fiindcă toți se împărtășesc cu un Singur trup”. Și concluzia la care ajunge un alt teolog ortodox despre Ecleziologia lui Hrisostom, este importantă: „Adevărata natură a Bisericii, după cuvintele lui Hrisostom, o înțeleg numai cei ce se împărtășesc cu trupul și

află în Euharistie și prin urmare dumnezeiasca Euharistie este inima și ființarea Bisericii. Euharistia este izvorul unității Bisericii cu Hristos și a unității membrilor ei cu trupul unic al lui Hristos.

Sfântul Apostol Pavel vorbește foarte limpede despre aceasta: „Paharul binecuvântării, pe care-l binecuvântăm, nu este, oare, împărțășirea cu sângele lui Hristos? Pâinea pe care o frângem nu este, oare, împărțășirea cu trupul lui Hristos? Întrucât o pâine, un trup suntem cei mulți; căci toți ne împărțășim dintr-o pâine”³⁵. În acest fragment Apostolul exprimă taina unirii noastre cu Hristos, adică a Bisericii cu Hristos, în Euharistie. De asemenea exprimă taina unirii mădularelor lui Hristos între ele într-un trup prin mijlocirea unei singure pâini Euharistice, adică taina unirii Bisericii în Euharistie³⁶.

Acest sens îl dă cuvintelor de mai sus ale Apostolului Pavel și Hrisostom. „De ce n-a spus participare? Fiindcă a vrut să arate că este ceva mult mai mult și să evidențieze că unirea este foarte strânsă”³⁷. Și Hrisostom înaintează în dezvoltarea gândirii Apostolului: „După-aceea, deoarece a spus, „împărțășirea trupului”, cel ce împărțășește este altul față de cel ce se împărțășește, și această diferență ce pare mică a retractat-o. Adică, când a spus „împărțășirea trupului” a vrut iarăși să spună ceva care să exprime faptul că unirea înaintează mai mult; de aceea a și adăugat: „pentru că una este pâinea, și noi cei mulți suntem un trup”. Și de ce spun împărțășire?, spune. Același trup suntem. Fiindcă ce este pâinea? Trupul lui Hristos. Ce se întâmplă cu credincioșii ce se împărțășesc? Trupul lui Hristos; nu multe trupuri, ci unul. Pentru că precum pâinea este una constituită din multe grăunțe, astfel încât nicăieri să nu se vadă grăunțele, dar să existe, fără să fie vizibilă diferența în unire, așa și în legătura dintre noi și Hristos. Fiindcă tu nu te hrănești dintr-un trup și celălalt din altul, ci din Același toți; de aceea a și adăugat: „fiindcă toți dintr-o pâine ne împărțășim”³⁸.

Așa cum reiese din interpretarea Sfântului Ioan Gură de Aur³⁹, cuvintele de mai sus ale Apostolului Pavel exprimă unirea noastră reală cu Hristos și între noi în Biserică, ce înseamnă unirea lui Hristos cu trupul Lui, adică Biserica, pe care o formăm noi „cei mulți”, de vreme ce suntem mădularele lui Hristos. sângele lui Hristos.....”(E. Akvilonov, *Dogmaticeskoe ucenie a tainstrve Evharistii vo tvoreniiah sv. I. Zlatousta*, în : *Hristianskoe Ctenie*, I-II, Moscva, 1896 p. 72).

³⁵ I Cor. 10, 16-17.

³⁶ vezi I. Zizioulas, „În punctul cel mai important al acestui fragment (pre)domină ideea că „cei mulți” constituie „un trup” identificat cu pâinea Euharistiei” (*H ενότης της Εκκλησίας στη Θεία Ευχαριστία και Επισκόπω κατά τους τρεις πρώτους αιώνες*, Αθήνα 1965 p. 38). „Biserica a apărut prima dată în Iisus Hristos. Prin cuprinderea în Acesta a „celor mulți”, pentru care S-a răstignit și a înviat, Biserica a constituit unitatea acestui Trup al lui Hristos, în care „cei mulți” sunt unul. Unitatea aceasta se exprimă istoric în deplinătatea ei prin dumnezeiasca Euharistie”(*Ibidem*, p.100).

³⁷ *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 200. vezi și Sf. Ioan Damaschin, PG 96, 1409 C.

³⁸ *Ibidem*. vezi *La Evrei*, Omilia 17, 3, PG 63, 131. Ghenadie al Constantinopolului, *Despre trupul mistic al Domnului*, PG 160, 365 C.

³⁹ vezi Sf. Chiril al Alexandriei, *La Ioan*, cap.11, PG 74, 560. Sf. Ioan Damaschin, *op. cit.*, IV, 3, PG 94, 1153 A.

Interpretarea hrisostomică a textului paulin de la I Corinteni reprezintă esența învățaturii lui despre Biserică ca „trup al lui Hristos”. „Cei mulți” sunt Biserica, care în și cu împărtășirea trupului și sângelui lui Hristos devin un trup prin intermediul unei singure pâini, nu însă un trup oarecare, ci „trupul lui Hristos”, adică El Însuși „un Hristos”, „o pâine”⁴⁰.

Sfântul Ioan exprimă taina relației Bisericii și a Euharistiei astfel: Hristos „ne-a făcut pe noi trupul Său propriu, ne-a împărtășit nouă propriul Său trup”⁴¹. E vorba despre o legătură foarte strânsă a noastră cu Hristos în Euharistie, despre unirea trupească și duhovnicească cu El. „Nu i-a fost foarte plăcut să fie Om, să fie pălmuit și nedreptățit, și nici să Se amestece pe Sine cu noi. Dar nu numai prin credință, ci și în realitate ne face propriul Lui trup.”⁴². Hristos „S-a amestecat pe Sine cu noi și a format cu noi un trup, ca să fim unul, precum trupul este unit cu capul”⁴³. Și altundeva Sfântul Ioan cu multă expresivitate pune în gura Domnului însuși următoarele: „Și din nou am coborât, și nu numai simplu mă unesc cu tine, dar mă amestec, sunt mâncat, mă subțiez puțin-puțin, ca să devină mai mare amestecul, rudenia, unirea. Fiindcă cei ce se unesc își păstrează condițiile lor, Eu însă mă unesc indisolubil cu tine. Adică nu vreau să existe ceva între noi; vreau cei doi să fie una”⁴⁴.

Să nu considerăm exagerate aceste cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur, deoarece ele exprimă dincolo de orice îndoială gândirea Apostolului Pavel care, scriindu-le Efesenilor despre „taina lui Hristos” și arătând care este conținutul ei, spune: „neamurile sunt...împreună-părtași ai făgăduinței în Hristos Iisus...”⁴⁵. Aici „σύσσωμα (copărtași, cotrupești, împreună-părtași), care trebuie corelat imediat cu expresia „în Hristos” și nu cu afirmația „ai făgăduinței”, are o însemnătate soteriologică mult mai profundă și desigur și eclezialogică și euharistică⁴⁶.

Textul de la Evrei 2, 14 ne va ajuta să înțelegem întregul conținut al termenului „copărtași” sau împreună-părtași. Textul de la Evrei se referă la faptul că Domnul însuși a luat mai întâi trupul nostru și sângele nostru, adică El a devenit primul „copărtaș” cu noi și după-aceea ne-a făcut părtași și cotrupești cu El⁴⁷, pe de-o parte prin întruparea Lui și pe de alta prin unirea noastră într-un trup cu El,

⁴⁰ vezi și Comentariul *La Coloseni*, Omilia 8, 2, PG 62, 353. I Cor. 12, 12, 27. Gal. 3, 28.

⁴¹ *La Efesenii*, Omilia 3, 3, PG 62, 27. vezi și *La Coloseni*, Omilia 8, 2, PG 62, 353.

⁴² *La Matei*, Omilia 82, 5, PG 58, 743.

⁴³ *La Ioan*, Omilia 46, 3, PG 59, 260.

⁴⁴ *La I Timotei*, Omilia 15, 4, PG 62, 586.

⁴⁵ Ef. 3, 6.

⁴⁶ Cuvântul „σύσσωμος” nu se întâlnește des la clasici și are un sens complet diferit față de cel care i-l dă Apostolul Pavel și Părinții Bisericii, care împrumută termenul de la viața și experiența euharistică (K. Kern, *Antropologia sv. Grigoria Palami*, Paris, 1950, p. 144).

⁴⁷ Evr. 2, 11; 3, 14. Ef. 5, 30. Sf. Ioan Gură de Aur, *La Evreii*, Omilia VI, 2, PG 63, 56. vezi Sf. Grigorie Palama, *Către sfinții isihăști*, I, 3, ed. Hristou, p. 449.

făcându-ne mădulare ale trupului Lui teandric, lucru ce întâi de toate se întâmplă în Euharistie (precum și în „împărtășirea cu trupul și sângele Lui”). Așa cum El a luat trup și sânge, spune Sfântul Ioan Gură, așa și noi devenim părtașii Lui. Și aceasta nu numai prin credință, ci și prin încorporarea noastră în trupul Lui, ce se face prin împărtășirea cu trupul și sângele Lui⁴⁸. Și exact acesta este sensul real al frazei „copărtașii sau împreună-părtașii lui Hristos”. „Ce înseamnă, am devenit părtașii lui Hristos”? Suntem parte a lui Hristos, spune, unul am devenit noi și El, ca și cum ar fi El capul și noi trupul, suntem împreună-moștenitori și uniți într-un trup. Suntem un trup din carnea Lui, spune, și din oasele Lui⁴⁹.

„Cotrupești” înseamnă deci : Ne-am unit cu trupul lui Hristos și formăm împreună cu El un trup⁵⁰. Sfântul Ioan Gură de Aur analizează acest mare adevăr al Apostolului și în altă parte. Astfel, interpretând fragmentul ecleziologic și euharistic din 1Cor. 10, 16-17, pe care l-am menționat, spune: „Fiindcă nu a dat trupul Lui doar în mod simplu, ci datorită faptului că firea trupului pe care a creat-o din pământ ajunsese până atunci să moară din cauza păcatului și să fie pustiită de viață, pe cealaltă fire divină, cu toate că a introdus în ea ca materie și plămădeală, trupul Lui propriu, care în ceea ce privește natura este aceeași, dar este eliberată de păcat și plină de viață, le-a dat-o tuturor să se împărtășească din ea, așa încât, hrăniți din ea și lăsând deoparte pe prima, pe cea moartă, să ne unim cu cea nemuritoare și vie prin sfânta Împărtășanie”⁵¹.

În dumnezeiasca Euharistie se săvârșește astfel „marea taină dumnezeiască și înfricoșătoare”, care constituie mântuirea noastră și esența Bisericii. Prin această taină devenim un trup cu Hristosul teandric și „de aceeași esență cu El”, precum spune caracteristic Sfântul Ioan⁵². Și acesta vine ca și consecință a încorporării noastre în Hristos, pe care o exprimă atât de reprezentativ Părintele însuși: „Precum Fiul lui Dumnezeu a devenit copărtaș al firii noastre proprii, astfel și noi devenim copărtași ai naturii Lui; și precum Acela ne are în ființa Lui, astfel și noi Îl avem în ființa noastră”⁵³. De aceea Apostolul spune despre noi că suntem „mădularele trupului Lui, din trupul și din oasele Lui” (Ef. 5, 30). Hristos „Se amestecă pe Sine cu noi” în Euharistie, și „ne face propriul Lui trup, în mod real”⁵⁴. „Astfel prin participare noi devenim un trup cu Hristos”⁵⁵. În consecință, toate în Biserică, adică unirea cu Hristos și încorporarea noastră organică în trupul Lui astfel încât să devenim un trup cu El, se împlinesc mult mai concret și mai vizibil în taina Împărtășirii cu trupul și

⁴⁸ *La Ioan*, Omilia 46, 3, PG 59, 260-261. *La Efeseni*, Omilia 3, 3, PG 62, 27. Omilia 20, 3-4. *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 201.

⁴⁹ *La Evrei*, Omilia 6, 2, PG 63, 56.

⁵⁰ *Ibidem*, 6, 3, PG 63, 58.

⁵¹ *La I Corinteni*, Omilia 24, 3, PG 61, 201.

⁵² *La Evrei*, Omilia 6, 2, PG 63, 56. Ef. 3, 6. Evr. 3, 14.

⁵³ *La Efeseni*, Omilia 20, 4, PG 62, 139.

⁵⁴ *La Matei*, Omilia 82, 5, PG 58, 743.

⁵⁵ *La Efeseni*, *Ibidem*, 140.

sângele lui Hristos. În această împărțire se vedește taina unității nevăzute și neînțelese a Bisericii și a Euharistiei. Pentru acest motiv Euharistia constituie inima Bisericii și Biserica este cuprinsă în Euharistie⁵⁶.

Din cele de mai sus se evidențiază faptul că prin Euharistie noi ne unim foarte strâns între noi ca mădulare ale lui Hristos. Unirea noastră în Biserică, adică unitatea Bisericii ce se manifestă prin unitatea membrilor ei, este unitatea în și cu Hristos. Biserica nu are în ea alt început și cauză a unității cu excepția lui Hristos. Din unirea ei cu Hristos provine unitatea membrilor ei, după ce aceștia devin mădularele lui Hristos. În consecință, participarea noastră la Euharistie ne unește concomitent cu Hristos și între noi într-un trup⁵⁷. Având ca temei această unitate, Sfântul Ioan Gură de Aur spune următoarele: „În trup devenim și suntem mădularele trupului Lui și din carnea Lui și din oasele Lui”. Și inițiații să urmărească cele spuse de mine. Ca să nu devenim deci un trup numai din iubire, ci și ființial, să ne amestecăm cu acea carne. Fiindcă aceasta se împlinește prin hrana pe care ne-a dat-o, din cauză că a vrut să ne arate marea iubire, ce o are pentru noi. De aceea S-a amestecat pe Sine cu noi și a alcătuit cu noi un trup, ca să fim unul, precum trupul este unit cu capul⁵⁸. „Am oferit vouă tuturor trupul și sângele meu și din nou încredințez pentru voi această trup și sânge, prin care am devenit ruda voastră”⁵⁹.

În Euharistie se realizează comuniunea teandrică a lui Hristos și a Bisericii prin „împărțirea cu trupul și cu sângele” lui Hristos. Hristos se unește prin Euharistie cu fiecare credincios și cu toți împreună, și concomitent aceștia se unesc între ei într-un trup, trupul lui Hristos, care este Biserica, „un Hristos”⁶⁰. Această învățătură bogată în semnificații a Sfântului Ioan Gură de Aur despre importanța ce o are Euharistia în Biserică se manifestă și se descoperă în forma ei perfectă în Euharistie. Atunci Biserica apare într-un anumit timp și loc ca trup al lui Hristos, și Euharistia ca taina Bisericii înseși, taina reunirii și adunării „tuturor sfinților” (Ef.3,18), taina comuniunii „poporului lui Dumnezeu”, a comuniunii „Întâiului-Născut între mulți frați”. Atunci unitatea Bisericii *cu* și în Hristos se manifestă într-un mod foarte real.

3. Euharistia: Viața Bisericii

În Euharistie, prin forma și puterea unei pâini unice, care conform cu Hrisostom, este pururea și pretutindeni una și aceeași⁶¹, se manifestă unitatea desăvârșită a Bisericii universale răspândite în întreg pământul, precum și

⁵⁶ „Sfânta Liturghie e inima Bisericii, inima cu care trăiește organismul taumaturgic al Bisericii ca trup făcător de viață a lui Hristos, Dumnezeu-Om”(Iustin Popovici, *Dogmatika Pravoslavne Crkve*, Beograd 1932, vol. II, p.281).

⁵⁷ vezi *La I Corinteni*, Omilia 24, 3, PG 61, 203.

⁵⁸ *La Ioan*, Omilia 46, 3, PG 59, 260.

⁵⁹ *Ibidem*, col. 261.

⁶⁰ *La Matei*, Omilia 82, 5, PG 58, 744. *La Coloseni*, Omilia 8, 2, PG 62, 353.

⁶¹ *La Evrei*, Omilia 17, 3, PG 63, 131.

unitatea Bisericii cerești și pământești, adică se manifestă totalitatea și deplinătatea trupului Dumnezeu-Om⁶². Hristos, în Care s-au cuprins toate cele existente pe pământ și-n cer și Care este Capul Bisericii⁶³, se află întreg în Euharistie. Unde este Hristos, acolo este și Biserica întregă. Hristos este „marele Arhiereu, Care a străbătut cerurile...”⁶⁴, și „unde este Hristos acolo este și cerul”⁶⁵, spune Sfântul Ioan, iar la rândul ei: „Biserica este cerească și nu este nimic altceva decât numai cer”⁶⁶. Sfântul Ioan vorbește foarte des despre unitatea Bisericii cerești și pământești și a participării întregii Biserici la Euharistie⁶⁷. El vorbește despre marea unitate între membrii vii și morți ai Bisericii în Euharistie. La săvârșirea ei Biserica întregă oferă jertfă și se roagă Mielului ce Se află pe sfânta Masă pentru toți membrii ei, mădularele Mielului⁶⁸. De aceea, împreună cu martirii și „dreptii desăvârșiți”, sunt pomeniți și viii și morții⁶⁹.

Sfântul Duh este creatorul unității trupului lui Hristos, al Bisericii, și săvârșitorul trupului lui Hristos în Euharistie⁷⁰. Prin împărtășirea de Euharistie sufletul devine cer⁷¹, și se așază lângă tronul împăratului Hristos și se transfigurează prin inspirația și energiile Sfântului Duh⁷². După cum sufletul devine prin rugăciune personală naos al lui Dumnezeu și prin renaștere duhovnicească naos al lui Hristos, tot așa prin Euharistie sufletul „se înbisericește”, întrucât devine naos al Sfântului Duh, cu alte cuvinte el devine naos al Sfintei Treimi⁷³.

Harismele Sfântului Duh se manifestă atât personal (mistic, prin rugăciune personală), cât și comunitar (latreutic, prin Taine, prin Euharistie). De exemplu, uimirea extatică, care de fapt aparține experienței duhovnicești personale, Sfântul Ioan, potrivit teologiei pauline, o înfățișează ca realitate a vieții interne a Bisericii, în Euharistie, în timp ce strălucirea trupească lui Moise din Vechiul Testament o interpretează ca o „luminare a slavei

⁶² G.Florovski: „Euharistia e taina Bisericii, taina adunării, taina comuniunii...În Euharistie, nevăzut dar real, se revelează (descoperă) deplinătatea Bisericii...În Ierurgia liturgică...noi Îl considerăm pe Hristos Dumnezeu-Om ca Întemeietor și Cap al Bisericii..... În rugăciunea euharistică Biserica se consideră și se cunoaște pe sine ca un trup al lui Hristos” (*Evharistia i Sobornost*, în Put, nr. 19, 1929, p. 7, 14).

⁶³ Ef. 1, 10, 22. Col. 1, 18.

⁶⁴ Evr. 4, 14. vezi 7, 26.

⁶⁵ *Despre numele cimitirului...*, 2, PG 49, 395.

⁶⁶ *La Evrei*, Omilia 14, 2, PG 63, 112.

⁶⁷ *La Nașterea Domnului*, 7, PG 49, 361. *La toți sfinții*, 2, PG 50, 710. vezi PG 59, 261-262. PG 63, 626.

⁶⁸ *La I Corinteni*, Omilia 41, 5, PG 61, 361.

⁶⁹ *Ibidem. La Fapte*, Omilia 21, 5, PG 60, 170. *La Filipeni*, Omilia 3, 4, PG 62, 204.

⁷⁰ *La Cincizecime*, Omilia 4, PG 50, 458-459.

⁷¹ *La Evrei*, Omilia 16, 3, PG 63, 126.

⁷² *La Coloseni*, Omilia 6, 3, PG 62, 341.

⁷³ *La Psalmul 133*, 1, PG 55, 386.

Evangeliei lui Hristos” (ca o strălucire psiho-duhovnicească)⁷⁴. După cum la facerea Evei (tipul Bisericii), Dumnezeu a adus somn peste Adam, așa și în renașterea bisericească, când fiecare suflet „se căsătorește” cu Noul Adam, Hristos, el cade în extaz. Astfel Sfântul Ioan identifică termenul biblic somn (Gen. 2, 21) și expresia ioaneică naștere de sus (In. 3, 5) prin categoria mistică de extaz⁷⁵, pe care o descoperă în două taine fundamentale ale vieții duhovnicești, în Botez (ca moarte cu Hristos) și Euharistie (ca și comuniune spirituală prin rugăciune și hrana trupului Domnului)⁷⁶.

De aceea, noi putem să spunem că în Euharistie credinciosul primește vederea lui Dumnezeu, luminarea euharistică⁷⁷. Părinții Bisericii, accentuând caracterul comunitar al profetismului vechi-testamentar, au interpretat așa numitul extaz profetic drept o mistică a comuniunii, cu semnificația ontologică a termenului, cu alte cuvinte, ca mistagogie eclezială⁷⁸. Pe această mistică a comuniunii, adică a râvnei calde și înflăcărare, Sfântul Ioan vrea ca Biserica să o moștenească și să o ofere prin participarea credincioșilor (încorporați în Hristos) la trupul și sângele lui Hristos. Cu alte cuvinte, extazul se identifică cu vederea (Θέα) lui Hristos. Pentru Sfântul Ioan mistagogia eclezială este clar hristocentrică.

Dumnezeiasca Euharistie este izvorul de la care țășnește viața Bisericii, încă ceva mai mult, ea este însăși viața Bisericii, „viața mântuitoare și continuă a sufletelor noastre”⁷⁹. Euharistia este „pâinea vieții”⁸⁰, care dă viața veșnică⁸¹ este Însuși Hristos. El Se găsește ca ofertă pe masa mistică, ca „Mielul lui Dumnezeu...”, ca „jertfă mistică, pe care și îngerii se cutremură văzând-o”, și ca „izvorul băurilor mântuitoare”⁸². Fără El și fără pâinea vieții, în Euharistie, nu există viață pentru Biserică și pentru membrii ei, nici nu există măcar Biserică. Biserica și Euharistia există numai din cauză că se unesc mistic în Hristos și este imposibil să ne imaginăm una fără cealaltă⁸³. Acest adevăr l-a făcut cunoscut Domnul însuși în cuvântarea Sa de la Capernaum și marele Apostol o nuanțează în principal în I Corinteni. Euharistia există numai pentru Biserică și în Biserică, pentru mădularele lui Hristos, pentru mădularele curate ale Bisericii, de aceea are dreptate Sfântul când atenționează: „Dacă cineva

⁷⁴ *La II Corinteni*, Omilia 8, 3, PG 61, 456. vezi II Cor. 4, 4.

⁷⁵ *La Psalmul* 115, 3, PG 55, 324.

⁷⁶ *La Ioan*, Omilia 85, 3, PG 59, 463. *Cateheza* 3, 17, S Ch 50, 161. vezi PG 51, 227.

⁷⁷ *La Ioan*, Omilia 58, 4, PG 59, 320.

⁷⁸ Este vorba despre o inițiere de participare, inițiere la viața comuniunii Sfintei Treimi, și participare la realizarea ei, prin iubire, la viața comunității ecleziale (Cf. N. Λουδοβίκου, *Η ευχαριστιακή οντολογία*, Αθήνα, 1992, p. 58).

⁷⁹ *La II Tesalonicieni*, Omilia 4, 4, PG 62, 492.

⁸⁰ *La I Corinteni*, Omilia 27, 5, PG 61, 231.

⁸¹ *La Ioan*, Omilia 44, 1, PG 59, 250. *La Psalmul* 144, 1, PG 55, 464.

⁸² *Despre Pocăință*, Omilia 9, PG 49, 345. *La I Corinteni*, Omilia 41, 5, PG 61, 361.

⁸³ Ierom. Atanasie Ieftici, *op. cit.*, p. 141.

nu este ucenicul Aceluia, să se retragă; nu-l acceptă pe unul dintre aceștia Sfânta Masă”⁸⁴. Dumnezeiasca Euharistie este „mântuirea și sănătatea sufletului” atunci când noi înșine ne apropiem curați în totalitate⁸⁵. În consecință, „conform cu Hrisostom, este complet imposibilă comuniunea unității în taina Euharistiei cu ereticii și cu toți ceilalți ce se găsesc în afara Bisericii, fiindcă aceasta ar constitui tăgăduirea naturii înseși a Bisericii și a Euharistiei, precum și unitatea inseparabilă între cele două. Unitatea în Euharistie face credibilă universalitatea Bisericii, dar și presupune universalitatea, adică ortodoxia”⁸⁶. Toți câți se împărtășesc dintr-un Miel devin inevitabil „un trup”, datorită „unicului Hristos” ce există în Împărtășanie⁸⁷. Un trup însă înseamnă și „un Duh, un Domn, o credință și un Botez”.

Sfântul Ioan Gură de Aur numește continuu Euharistia „medicamentul mântuirii rănilor noastre”⁸⁸, însă nu a considerat că acest medicament al mântuirii lucrează automat și magic în sufletele credincioșilor. Premisa pentru apropierea cu vrednicie de Euharistie este „curățenia inimii”⁸⁹. Astfel în Euharistie, ca „împărtășire cu trupul și sângele” lui Hristos, Dumnezeu-Om, avem unirea desăvârșită a lui Hristos cu mădularele trupului Lui, adică Biserica. Mădularele trupului lui Hristos, care sunt Biserica, devin prin împărtășirea cu „pâinea cea unică a vieții” în Euharistie împreună-părtași cu Hristos și deci cotrupești între ei, adică un trup cu Hristos și între ei. „Cei mulți” devin „un trup”, cei mulți sunt „una”, adică noi toți devenim „un Hristos”. Biserica ortodoxă universală devine „un Hristos” și aceasta este menirea ei: viața noastră „în Hristos” sau viața noastră în Biserica lui Hristos să devină „un Hristos”. Adică, fiecare dintre noi să ne hristificăm prin unirea cu Hristos. Taina Euharistiei constituie unirea desăvârșită a Bisericii cu Hristos și, concomitent, unitatea desăvârșită între membrii Bisericii ca trup al Dumnezeului-Om. Tocmai de aceea această unitate presupune existența unității în toate în Biserică, adică unitatea în harul Sfântului Duh, în credința și învățătura dreaptă, în viața cu Hristos, în viața „după Hristos”, cu alte cuvinte în viața în Hristos și în Duhul Sfânt.

⁸⁴ *La Matei*, Omilia 82, 5-6, PG 58, 744-745.

⁸⁵ *Despre Pocăință*, 6, 5, PG 49, 321.

⁸⁶ Atanasie Ieftici, *Ibidem*.

⁸⁷ *La Matei*, Omilia 82, 5, PG 58, 744. *La I Corinteni*, Omilia 24, 2, PG 61, 200. I Cor. 10, 16-17.

⁸⁸ *La ziua de naștere a Mântuitorului*, 7, PG 49, 361.

⁸⁹ *La Evrei*, Omilia 17, 4, PG 63, 132.